

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Художньо-графічний факультет
кафедра образотворчого мистецтва

О.М. Разінкіна

**ЗАРИСОВКИ ГОЛОВИ ЛЮДИНИ
В РІЗНИХ ПОВОРТАХ І НАХИЛАХ.
ТОНАЛЬНА ЄДНІСТЬ І ЦІЛІСНІСТЬ В МАЛЮНКАХ**
Методичні рекомендації для самостійної роботи
здобувачів вищої освіти другого року навчання ОС «бакалавр»
спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво)
з дисципліни «Теорія та практика малюнку»

Одеса – 2017

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою Радою ПНПУ імені К.Д. Ушинського,

Протокол №___ від _____р.

Методичні рекомендації розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри образотворчого мистецтва, протокол №1 від 28 серпня 2017 р.

Укладач: **Разінкіна О.М.**, викладач кафедри образотворчого мистецтва

Рецензенти:

Кубриш Н. Р., кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри рисунка, живопису та архітектурної графіки Архітектурно-художнього інституту ОДАБА

Котова О.О. кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва ПНПУ імені К.Д. Ушинського

Методичні рекомендації з дисципліни «Теорія та практика малюнку» до завдання «Зарисовки голови людини в різних поворотах і нахилах» призначені для самостійної роботи студентів другого року навчання ОС «Бакалавр» спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво) мають на меті опрацювання вмінь та навичок і практичне застосування у виконанні завдань з академічного малюнку голови людини.

Відповідальний за випуск:

зав. кафедри образотворчого мистецтва ПНПУ імені К.Д. Ушинського

доктор мистецтвознавства, професор **Тарасенко О.А.**

Вступ

Однією з форм, які допомагають вирішити завдання професійної освіти, є продумані та систематизовані, логічно та цілеспрямовано розроблені завдання та вправи для самостійної роботи студентів, в яких перед ними послідовно стоять пізнавальні задачі, під час рішення яких вони усвідомлено та активно засвоюють знання та вчаться творчо використовувати їх у нових умовах.

Метою виконання самостійних завдань з дисципліни «Теорія та практика малюнку» є розширення уявлень студентів про закономірність вирішення учбових та творчих завдань, залучення їх до естетичного та художньо-творчого досвіду, закріплення знань та вмінь, які отримані під час академічних занять, розвиток творчих здібностей в процесі виконання завдань.

Вміння та навички, які здобуває студент:

- знання пропорцій та конструктивних особливостей побудови малюнка голови людини у різних поворотах та нахилах;
- методичну послідовність ведення малюнку;
- вміння закомпонувати та виконати малюнок голови людини засобами лінійно-конструктивної побудови;
- виявити об'ємну конструкцію малюнка голови людини засобами тонового рішення;
- самостійно оцінювати опрацьований матеріал;
- користуватися різноманітними джерелами інформації;
- практично використовувати опрацьовані навички у наступних завданнях з академічного малюнку;

Даний підхід до розробки методичних рекомендацій для самостійної роботи студентів дозволяє опрацювати та закріпити вміння та навички, які були отримані під час академічних занять; виявити можливості матеріалу, який вивчається; створює умови для саморозвитку особистості студента та

готує до виконання наступних завдань з дисципліни «Теорія та практика малюнку».

Методичні рекомендації з дисципліни «Теорія та практика малюнку» до завдання «Зарисовки голови людини в різних поворотах і нахилах» призначені для самостійної роботи студентів другого року навчання ОС «Бакалавр» спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво) мають на меті опрацювання вмінь та навичок і практичне застосування у виконанні завдань з академічного малюнку голови людини.

Зарисовки голови людини в різних поворотах і нахилах. Тональна єдність і цілісність в малюнках

Кожна людина звертає увагу на ті явища дійсності, які йому ближче, зрозумілі і необхідні. Але художник зверне увагу на загальний силует і характерні великі форми, світлість фігури людині порівняно з тоном чорного костюма, виразний темний силует всієї фігури, який контрастує з білою стіною.

Приступаючи до виконання роботи, студент повинен відразу визначити, що саме привернуло його увагу. Це загострене враження слід як можна точніше втілити в малюнку. Один з прийомів розвитку художнього бачення – малювання по пам'яті, в якому виявляється уміння робити відбір і виділяти головне з того, що бачить той, хто малює. Наступний ступінь – виконання малюнків по враженню. Автор на підставі зорових асоціацій і накопичених вражень дає власні рішення тієї або іншої творчої задачі.

Цілісність бачення – це основа методу втілення явищ природи у витворах мистецтва. Очі людини чітко сприймають тільки вельми невеликий сектор спостережуваного явища. Загальне уявлення забезпечується постійним рухом очей. Найбільш цікавий об'єкт привертає більшу увагу, і по відношенню до нього всі інші атрибути як би розчиняються і стають менш помітними. Виникає можливість композиційного бачення.

Цілісності бачення багато в чому сприяє світло, яке є своєрідним режисером, вихоплюючи з навколишнього середовища одні предмети, і залишаючи інші в тіні. Чим ближче до джерела світла предмет, що зображається, тим світліше його локальне забарвлення

Приступаючи до учбового малюнка, студент повинен проаналізувати, де розташовується джерело світла, які його характеристики (штучний, природний) і сила, на які форми направлено його проміння, яке забарвлення цих форм і характер поверхонь (матові або глянсові). Це полегшить відтворення тональних відносин. Щоб уникнути зайвої строкатості в

малюнку, для загального бачення можна дивитися на натуру і малюнок примруженими очима.

Під час роботи з натури необхідно розвивати професійне вміння зображати форми напрямом штрихових ліній. Знання конструктивних особливостей моделі повинне підкріплюватися умінням за допомогою штриха підкреслювати об'ємність і фактуру матеріалу.

Первинне композиційне розташування і конструктивну побудову форм бажано виконати лінійно. Але слід ураховувати, що лінійний малюнок несе в собі внутрішні погрішності, що викликаються оптичними особливостями бачення. Так, всі світлі площини здаються більшими, ніж ті ж по величині площини темного або чорного тону. Тому в малюнку разом з лінійною побудовою відразу ж необхідно прокладати і основні градації світлотіньового тону, з тим щоб в процесі роботи перевіряти і уточнювати намічені лінії і тонові масштаби.

Світло дає можливість бачити різні градації світлотіньового тону, що ліпить форму. Апарат зору влаштований так, що щонайменше освітлення дозволяє розрізняти якнайтонші градації світлотіньового тону, що передають форми предметів. Більше того, очі володіють здатністю пристосування (приспосовування) до умов освітлення, що змінюються. В темному приміщенні при слабому світлі однієї свічки видно предмети, що не тільки знаходяться поблизу від джерела світла, але навіть і видалені стіни приміщення.

Продовжуючи малюнок, треба, враховуючи забарвлення предметів, відстань від них до джерела світла, відразу ж уявити найтемніші тони, що знаходяться в тіні, і намітити тональний масштаб. На першій стадії малювання для найтемніших місць не коштує використовувати всю силу тону, щоб можна було без допомоги гумки уточнювати гамму світлотіньового тону в подальших стадіях, піклуватися про тональну єдність всього малюнку.

Порівняння є основою тонального рішення кожного малюнка. Пошуки точності ліній, світлотіньових відносин і загального тону лежать в основі реалістичної передачі форми в просторі. Шлях створення творів лежить від зображення великих форм з переходом до мало градацій. Сприйняття градацій тону значно важче, ніж визначення масштабів кутів, ліній, кольору, тому дуже важливо розвивати вміння сприйняття тону, навички умоглядного аналізу, застосовувати методи самоконтролю.

Зарисовки голови людини в різних поворотах і нахилах.

3 зарисовки. Олівець. Формат А3

Методична послідовність роботи при зображенні живої голови залишається такою ж, як і при малюванні гіпсової голови. Закони побудови форми голови людини також залишаються незмінними, але міняється методика використання отриманих знань і навичок, прийоми роботи. Натурою для перших учбових постановок слід обирати чоловічі моделі, без бороди, вусів, бакенбардів. Це полегшить рішення учбових задач.

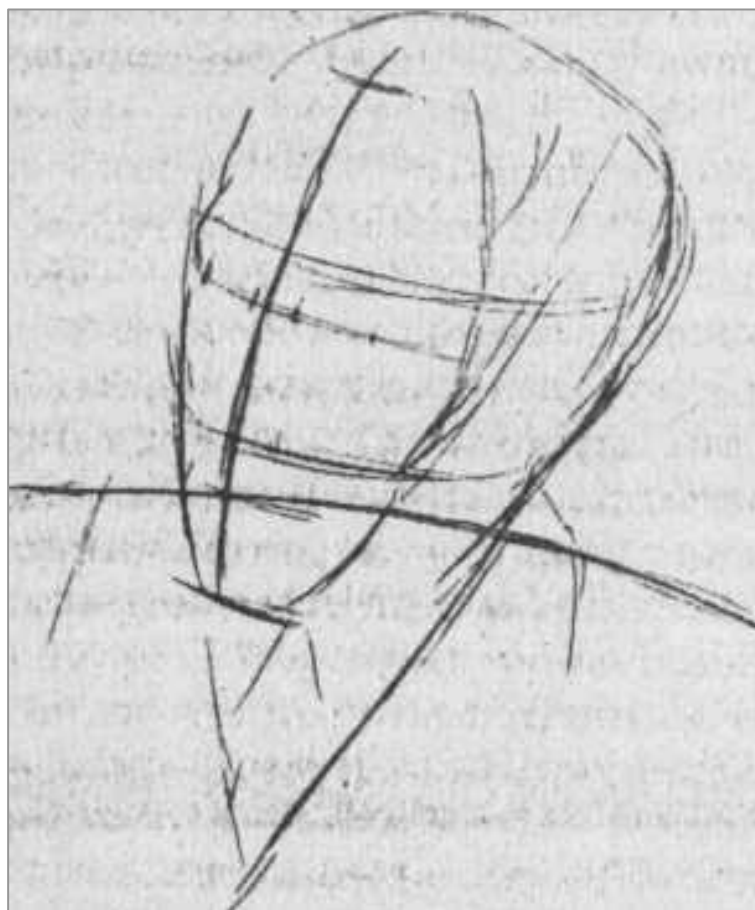
Починається малюнок як завжди з композиційного розміщення зображення на листі паперу. Щоб успішніше впоратися з поставленим завданням перед початком роботи над тривалим малюнком слід зробити декілька начерків з різних точок зору. Обираючи позу, необхідно помітити найхарактерніше, простежити за станом та настроєм людини.

Починаємо малюнок легкими дотиками олівця до паперу. Слабкими лініями намічаємо нахил, поворот і загальний характер форми голови. Як орієнтир використовуємо профільну лінію, лінії надбрівних дуг, кореня носа і підборіддя, які допоможуть знайти правильні пропорційні відношення (мал. 1).

В порівнянні з попередніми завданнями тут, при малюванні живої голови, методика роботи повинна ускладнитися. Якщо раніше, при малюванні гіпсової голови, ми кожну учбову задачу вирішували окремо, то тепер буквально за дві-три хвилини треба вирішити декілька задач:

композиційно розмістити зображення, схопити характер форми і намітити основні пропорції.

При виконанні складних завдань, пов'язаних з портретною характеристикою, малюнок краще починати відразу з живого емоційного начерку, який надалі конкретизуватиметься. Правда, тут справа ще більше може ускладнитися і має двоякий результат: з одного боку, перше, живе, безпосереднє сприйняття натури дозволить тому, хто малює відразу схопити портретну схожість з натурою і довести малюнок до граничної виразності; з іншою - погано початий начерк змусить того, хто малює, взяти новий листок паперу і почати все спочатку.

1.

Другий етап роботи (мал. 2) пов'язаний вже з аналітичною діяльністю. На цьому етапі роботи потрібна гранична точність і уважність. Перш за все треба уточнити конструктивну побудову форми, взаємозв'язок деталей голови (лоб, ніс, очі, підборіддя) із загальною формою. Для перевірки можна скористатися допоміжними лініями (які повинні бути ледве помітними) і легкою прокладкою тону.

Головне на даному етапі роботи - виявлення загальних мас, передача «великої форми». Початківці нерідко, замість того, щоб послідовно вести малюнок, йдучи від загального до конкретного, одразу ж, ще не визначивши характер форми всієї голови і основних деталей, починають з промальовування деталей: очей, вії, зморшок, але зв'язати їх в єдине ціле не можуть. В результаті зображення виявляється погано побудованим. Слід твердо пам'ятати, що схожість малюнка з натурою досягається не переліком окремих деталей, а точністю визначення пропорційних відношень. Деталі повинні збагачувати малюнок, додавати йому конкретну і життєву переконливість, але вони ніколи не повинні бути самоціллю.

Задача виявлення «великої форми» при малюванні живої голови значно ускладнюється тим, що тут увага відволікається на колір волосся і шкіру особи, вони не дають можливості художнику, що починає малювати, зосередити увагу на головній – на об'ємі і пластиці форми. На цьому етапі роботи необхідні додаткові спеціальні вправи на виявлення «великої форми».

На третьому етапі роботи, намітивши загальні характер голови і її основні деталі, переходимо до уточнення їх форм, прокладаючи легкими штрихами тіні і півтіні.

Особливо уважно треба відноситися до характеру основних деталей форми голови - носу, губам, очам. Від них залежить портретна схожість. У природи може бути дуже високий, низький, шишкуватий або рівний лоб. Це можна сказати і про носи. Бо деякі мають великі гачкуваті носи або довгі і звисаючі, інші ж, навпаки, мають носи зовсім короткі, кирпаті, товсті,

бугристі, глибоко втиснуті між очима або ж виступаючі вперед від лінії лоба. Також деякі мають очі, які глибоко сидять, маленькі очі або опуклі великі очі. Деякі відкривають очі вузько, нижня повіка піднята у них більше, ніж опущено верхня; інші ж відкривають очі округло, так що видно всю зіницю. Далі у деяких брови високо підняті над очима, у інших же вони лежать зовсім на них або нависають над ними, у деяких брови бувають тонкими, у інших широкими.

Далі, деякі мають товсті, виступаючі губи, у інших же губи закушені і тонкі; у інших верхня губа виступає над нижньою, або навпаки, і нерідко одна товща за іншу; у одного губа під носом довга, у іншого коротка. Також у одних буває товсте, широке, велике підборіддя, у інших же маленьке і гостре; іноді воно відступає назад і зрізає до шиї, інші ж сильно виступають вперед від шиї. І іноді вони бувають довгими, іноді короткими, що... визначається поперечними лініями.

З метою досягнення портретної схожості таке уважне спостереження вкрай необхідне. Кожну деталь потрібно порівнювати з іншою деталлю, перевіряючи пропорції і їх розташування по відношенню один до одного. Іноді для точності користуються допоміжними лініями, наприклад, сполучаючи прямою лінією сльозник ока з крилом носа, а ніздрі з кутами губ.

Малюючи окремі частини обличчя, не можна забувати і про симетричність їх розташування: намітивши край лівої очної ямки, потрібно робити одразу ж край правої, від опуклості лівої виличної кістки переходити відповідно до опуклості правої.

2.

Моделюючи форму голови світлотінню, не потрібно прагнути абсолютно точно копіювати всі світлі і темні плями, які видні в натурі, необхідно прагнути правильно зрозуміти об'ємформи і розподіл світла на поверхні цієї форми.

В процесі роботи над малюнком іноді порушується його цілісність. Вуха, наприклад, виявляється дуже світлим, а лобова частина надмірно роздроблена зморшками і затемнена, губи різко обкреслені. Щоб уникнути цієї строкатості в малюнку, на останньому етапі роботи частини, що сильно вириваються по тону, слід пригасити. Там, де форма надмірно роздроблена, її потрібно узагальнити, світлотінь передати плавними переходами.

Щоб добре вивчити особливості будови голови людини, потрібно зробити ряд малюнків з людей різного віку, уважно поспостерігати і проаналізувати особливості будови кісток черепа і характер пластики м'язів особи шкірного покриву. Пропорції і характер форми голови людини міняються залежно від віку. Так, «частини тілі наші в дитинстві округлі,

немов виточені на токарному крузі, і ніжні, а в більш зрілому віці вони нерівні і незграбні., старанний живописець все це бачить та помічає».

З віком пропорції голови зазнають змін: лицьові кістки розвиваються значно швидше, ніж черепна коробка, тому частини подовжуються. До середнього віку риси обличчя і форми голови остаточно формуються. На обличчі визначаються виступи виличних і скроневих кісток, чітко читається частина підборіддя, навкруги рота і носа, біля очноямкових западин з'являються складки.

Автопортрет як учбове завдання має позитивним моментом, тому що він примушує бути уважним і вимогливим до себе, а це, у свою чергу, підводить молодого художника до високої і тонкої майстерності. Малюючи сторонню людину, ми цілком задовольняємось зовнішньою схожістю. В автопортреті нам цього буде мало. Ми прагнутимемо знайти ті ледь примітні деталі, які не в змозі уловити навіть фотографія.

В зарисовках голови основна задача – виконання форми даної природи в тому або іншому повороті. Приступаючи до роботи, визначити загальну форму голови і пропорції її частин. Легкими торканнями намітити допоміжні лінії побудови, основні з яких – пересічні під прямим кутом серединна і профільна лінії, проходять через перенісся. Отримана хрестовина визначить поворот голови.

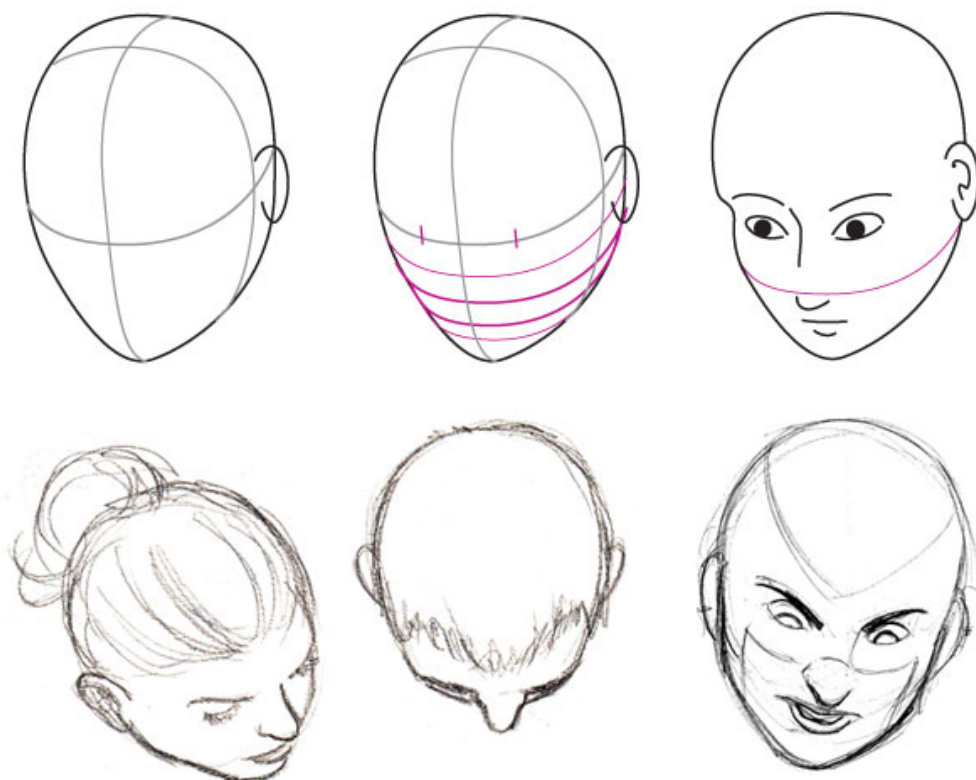
Як в тривалому малюнку, так і в короткостроковому, необхідно направляти свою увагу на об'ємно-просторове сприйняття природи. Об'ємні форми предметів визначаються їх конструкцією, тому не можна грамотно малювати ту або іншу форму, не розуміючи її конструктивної будови.

Неможливо правильно зобразити видимі частини голови, не маючи ясного уявлення про всю форму в цілому, тобто про ті частини, які не видно при даній точці зору. Передаючи основні тональні відносини, студент разом з тим не повинен бачити природу поверхнево, тільки в світлотіньовому стані, який часто відволікає від визначення закономірностей в будові предмета.

По характеру виконання зарисовки можуть бути як лінійними, так і тональними. В першому випадку використовують просторову лінію, яка може лаконічно і виразно передати форму, що зображується. По ходу роботи залежно від характеру предметів і освітлення ця лінія повинна видозмінюватися, в одних місцях посилюючись, в інших слабшаючи. В другому випадку передають тональні відносини в забарвленні предметів.

Користуючись поетапною створення малюнку слід виконати малюнок тієї ж природи у двох-трьох інших поворотах та нахилах

При виконанні цієї серії зарисовок можна користуватися простішими сортами паперу (обгортувальній, шпалерами).

4. Схематичне зображення голови людини у складних ракурсах

5. Антуан Ватто. Замальовки молоді дівчини у капелюшку. 1716. Папір, італійський олівець, сангіна

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Автопортрет - портрет художника, виконаний ним самим.

Академізм (у мистецтві) – використання вже знайденої раніше форми витворів мистецтва, схильність традиціям.

Алегорія – одна з форм вираження відвернутого поняття через конкретний образ.

Ансамбль – 1) в архітектурі – узгоджена гармонійна єдність будівель, монументальної скульптури і живопису, зелених насаджень; 2) група витворів мистецтва, пов'язаних єдиним стилем.

Антропоморфізм (від грец. antropos – людина і грец. morphe – форма, вигляд) – уподібнення людині, наділ людськими властивостями явищ природи, тваринних, міфічних істот.

Архаїка – 1) в широкому значенні слова – старовина, 2) в історичній періодизації мистецтва античної Греції – 7-6 ст. до н.е.

Архітектоніка – органічне злиття функції, конструкції і зовнішнього вигляду архітектурної споруди, в результаті якого народжується справжнє естетичне явище.

Асоціація (у мистецтві) – спосіб досягнення художньої виразності, заснований на виявленні зв'язку образів, що виникають при сприйнятті творів мистецтва з уявленнями, що зберігаються в пам'яті і закріплені в культурно-історичному досвіді людини.

Атлант – у декоративній скульптурі схилена чоловіча статуя, яка несе на своїх плечах тяжкість архітектурних елементів (балкона, карниза).

Атрибут – істотна ознака предмета або явища; в образотворчому мистецтві – відмітна ознака героя, божества, символічної фігури.

Барельєф – низький рельєф, у якому опукле зображення виступає над площиною фону не більше, ніж на половину свого об'єму.

Вазопис – вид живопису Стародавньої Греції, художній розпис керамічних виробів.

Види мистецтва – форми художньо-мистецької діяльності, що розрізняються способом втілення художнього змісту. Види мистецтва – живопис, архітектура, література, музика, декоративно-прикладне мистецтво, скульптура, театр, кіно, хореографія, естрадно-циркове мистецтво.

Смак естетичний – здібність особи до соціально-психологічної оцінки предметів, явищ з погляду їх естетичних якостей.

Сприйняття – безпосереднє віддзеркалення предметів і явищ реальної дійсності органами чуття людини.

Виразність – якість художнього твору, пов'язана з умінням художника загострити, підкреслити характерне в явищі, що зображується, сконцентрувати матеріал з метою посилення його дії на глядача, читача, слухача.

Гармонія – відповідність, струнка узгодженість частини і цілого, а також частин між собою.

Гема – зображення, вирізане на твердому (напівкоштовному або коштовному) камені; часто служили особистими печатками.

Гліптика – мистецтво різьблення по каменю.

Горельєф – високий рельєф, у якому зображення виступає над площиною фону більш ніж на половину свого об'єму.

Готичний стиль – художній стиль у Західній і Центральній Європі в XII-XV ст.

Декор – система прикрас архітектурної споруди або предмета.

Декоративно-прикладне мистецтво – вид мистецтва, створення художніх виробів, що мають практичне призначення.

Домінанта – головна ідея, основна ознака або найважливіша складова частина чого-небудь.

Експонування (в мистецтві) – показ будь-якого предмета, твору мистецтва в музеї або на виставці.

Ескіз – попередній нарис.

Жанр у мистецтві – стійкий різновид художніх творів, складений історично; в образотворчому мистецтві – пейзаж, натюрморт, портрет, історичний жанр, жанрова картина та ін.

"Золотий перетин" – геометричне, математичне співвідношення пропорцій, при якому ціле відноситься до більшої частини, а велика частина відноситься до меншої.

Ідеал – зразок, щось досконале, вища мета прагнення.

Ідеал естетичний – уявлення про прекрасне в природі, суспільстві, людині й мистецтві,.

Інверсія – зворотне розташування елементів орнаменту в декорі; зміна звичного порядку слів з метою посилення виразності мови.

Канон (у мистецтві) – сукупність твердо встановлених правил, що визначають композицію, колорит, систему пропорцій тощо.

Капітель – верхня частина колони, на яку спирається кам'яна балка – архітрав.

Каріатида – скульптурне зображення жіночої фігури, що стоїть, і яке є опорою балки в будівлі (антична архітектура, європейська архітектура XVII–ІХХ ст.).

Катарсис – душевна розрядка, очищення людини в процесі співпереживання, спілкування з мистецтвом.

Класичне мистецтво – мистецтво, що користується загальним визнанням, надовго зберігає значення норми і зразка.

Композиція – побудова (структура) твору мистецтва, співвідношення його окремих частин, що становлять єдине ціле.

Копія – художній твір, що є повторенням іншого, створеного раніше.

Кора – в старогрецькому мистецтві статуя дівчини в довгому одязі, яка стоїть.

Критика – оцінка, розбір, обговорення якого-небудь твору, теорії, явища художньої культури.

Курос (у мистецтві старогрецької архаїки) – статуя юнака-атлета (зазвичай оголеного).

Масштаб – відносна величина чого-небудь.

Меандр – геометричний орнамент у вигляді ламаної або кривої лінії із завитками; широко застосовувався в мистецтві Стародавньої Греції.

Метаморфоза – видозміна, перетворення однієї форми в іншу.

Метод художньої творчості – історично певний спосіб створення художніх творів, спрямованість творчих устремлінь, художнього мислення, уяви.

Меценат – багатий покровитель мистецтв і наук (за іменем знатного римлянина Мецената, який жив у I ст. до н.е. і прославився заступництвом Горацію та іншим поетам).

Мистецтво – одна з форм суспільної свідомості, віддзеркалення дійсності в художніх образах, естетичне освоєння світу, творчість за законами краси.

Мистецтвознавство – комплекс наук, що вивчають мистецтво, художню культуру в цілому, окремі види мистецтва, закономірності розвитку мистецтва, художню мову; складається з теорії мистецтва, історії мистецтва і художньої критики.

Моделювання (в скульптурі) – створення об'ємної форми; способи моделювання шляхом нарощування об'єму (ліплення), відсікання від більшого меншого (творення) та ін.

Музей – науково-дослідна установа, яка займається збиранням, зберіганням, вивченням і популяризацією пам'яток природної історії, матеріальної і духовної культури.

Мова мистецтва – прийоми і засоби створення художнього образу.

Образ художній – спосіб художнього мислення і форма освоєння дійсності в мистецтві.

Образотворче мистецтво – мистецтво, що створює відчутне і наочне зображення світу в просторі або на площині. До образотворчого мистецтва відносять живопис, скульптуру, графіку, монументальне і декоративно-прикладне мистецтво.

Образотворчість (у мистецтві) – здатність мистецтва відображати дійсність у формах.

Орнамент – узор, підлеглий певному ритму, зокрема побудований за законами симетрії; види орнаменту – геометричний, рослинний, зооморфний (використання форм тваринного світу), складний.

Перспектива (в мистецтві) – система зображення об'ємних тіл на площині, що передає їх структуру і розташування в просторі, зокрема віддаленість від спостерігача; види перспективи – лінійна, повітряна, зворотна та ін.

Портрет – жанр живопису, скульптури і графіки, присвячений зображенню людини або декількох людей.

Пропорція – певне співвідношення частин цілого.

Ракурс – точка зору на об'єкт сприйняття.

Реалізм (у мистецтві) – правдиве зображення дійсності; напрям у літературі та мистецтві.

Реконструкція – відтворення первинного вигляду твору архітектури, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва, виконане в малюнку, кресленні або моделі.

Рельєф – скульптурне зображення на площині, включене в композицію стіни, меморіального пам'ятника або задумане як самостійний твір.

Репродукція – відтворене за допомогою друку зображення – малюнок, картина і т.п.

Ритм – чергування будь-яких елементів, сильних і слабких, наголошених і ненаголошених (звукових, мовних і т.п.), що відбувається з певною послідовністю.

"Сім чудес світу" – в представленні античного суспільства найбільш прославлені визначні пам'ятки: староегипетські піраміди, храм Артеміди в Ефесі (550 р. до н.е.), Мавзолей в Галікарнасі (сер. 4 ст. до н.е.), "вісячі сади Семіраміди" у Вавилоні (7 ст. до н.е.), статуя Зевса в Олімпії (430 р. до н.е.), статуя Геліоса в Родосі (так званий "Колос Родоський", 292-280 рр. до н.е.), маяк в Олександрії (бл. 280 р. до н.е.).

Символ (у мистецтві) – умовне зображення, знак, художній образ, наділені значенням, який виходить за межі і позначає відмінності.

Синтез мистецтв – об'єднання, поєднання різних видів мистецтва або окремих елементів у рамках одного виду, що має естетичний вплив.

Скульптура – 1) вид просторових мистецтв, що створюють об'ємні зображення з твердих або пластичних матеріалів; 2) твори цього виду мистецтва.

Станкова скульптура – вид круглої скульптури, сприйняття якої не залежить від навколишнього середовища; має розміри, близькі до природи або менші, конкретний зміст.

Стиль художній – історична система художньо-образних засобів і прийомів художньої творчості, що склалася, стійка спільність образотворчих прийомів в літературі і мистецтві певного часу або напряму (античний стиль, готичний тощо).

Типізація – художнє узагальнення, вираз загальних ідей, соціальної суті процесів і явищ за допомогою конкретних типових образів.

Традиції – художні звичаї, ритуали, сюжети, прийоми художньої творчості, що історично склалися і передаються з покоління в покоління.

Триптих – живописна композиція з трьох частин, зокрема ікона.

Форма художнього твору – організація, будова, структура, спосіб існування художнього твору.

Художня культура – сукупність процесів і явищ духовно-практичної діяльності зі створення, розповсюдження, освоєння витворів мистецтва або матеріальних предметів, які мають естетичну цінність.

Художня спадкоємність – закономірний зв'язок між художніми явищами минулого і теперішнього, між різними етапами або ступенями розвитку художньої культури.

Художня цінність – видатна значущість творів мистецтва для людини, суспільства в цілому, для історії світового мистецтва.

Художня спадщина – все історичне накопичення в культурі, створене в попередні епохи, художні цінності минулого, що мають загальнонаціональне або загальнолюдське значення.

Цілісність (у мистецтві) – внутрішня єдність предмета або явища, його відносна незалежність від навколишнього середовища.

Шедевр – досконалий витвір мистецтва; вище досягнення майстерності.

Еклектизм (у мистецтві) – формальне, механічне з'єднання різних стилів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Анисимов Н.Н. Основа рисования: Учебное пособие. – М.: Стройиздат, 1977.
2. Барчаи Е. Анатомія для художників. - Будапешт, 1973.
3. Баммес Г. Изображение фигуры человека. – Берлин, 1984.
4. Кузин В.С. наброски и зарисовки. – М., 1981.
5. Материалы и техника рисунка: Учебное пособие/ отв. ред. В.А.Королев. – М.: Изобразительное искусство, 1983.
6. Радлов Н.Э. Рисование с натуры. – Л.: Художник РСФСР, 1978.
7. Ростовцев Н.Н. Учебный рисунок. – М., 1984.
8. Ростовцев Н.Н. Малювання голови людини. – М., 1989.
9. Красников В.Г. Каноны рисунка фигуры человека: учеб.-метод. Пособие. - Благовещенск: Изд-во Амур.гос ун-та, 2009.
10. Серебряков В.А. Рисунок анатомической гипсовой фигуры человека и его конечностей, екорше Ж.А. Гудона: учеб.-метод. пособие/ В.А. Серебряков, С.А. Попов, А.А. Тахаев; АмГУ ФДиТ.- Благовещенск: изд-во Амур.гос. ун-та, 2009.
11. Ли Н.Г. Рисунок. Основы учебного академического рисунка: Учебник. – М.: Эксмо, 2010.
12. Основы изобразительной грамоты: Рисунок, живопись, композиция. Учебн. пособ. для студентов пед. институтов. 2-е изд., перераб. и доп. / Г. В. беда. – М.: Просвещение, 1981.
13. Популярная художественная энциклопедия: Архитектура. Живопись. Скульптура. Графика. Декоративное искусство / Гл. ред. В.М. Полевой; Ред. кол.: В.Ф. Маркузон, Д.В. Саробьянов, В.Д. Синюков - М.: Советская энциклопедия, 1986.
14. Жаданова Л.А. О формировании творческих способностей студентов на пленэре по живописи // Культурологические исследования'03: Сб. науч. тр. Вып. 4. / Под ред. Г.К.Щедриной. СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И.Герцена, 2003. - С.488-491.